

Epipactis bugacensis K. Robatsch

Nabrežna močvirnica (*Epipactis bugacensis* K. Robatsch), nova vrsta za floro Slovenije

Epipactis bugacensis K. Robatsch, a new species in the flora of Slovenia

9459/2 Slovenija: Štajerska, Mariborski otok, tik ob bregu reke Drave na severnem delu otoka, 260 m n. m. Det. M. Lipovšek, 23. 6. 2020. Potrjeno: Stefan Hertel, Helmut Presser, Miklos Óváry (zasebna korespondenca).

Vrsto *Epipactis bugacensis* je opisal ROBATSCH (1990), in sicer z nahajališča v kraju Bugac puszta (Bács-Kiskun županija, Madžarska). Gre za močvirnico, ki so jo SRAMKO & al. (2019) s pomočjo analize genoma (z metodo določanja nukleotidnega zaporedja nove generacije) umestili kot bližje sorodno vrsti *Epipactis rhodanensis* Gévaudan & Robatsch. Isto vrsto sta GÉVAUDAN & ROBATSCH (1994) nekaj let kasneje odkrila ob reki Rhône (Lyon-Villeurbanne, Francija).

Slika 1: Nabrežna močvirnica (*Epipactis bugacensis*) na bregu Drave pri Mariboru
Figure 1: *Epipactis bugacensis* on the shore of Drava river near Maribor.

V Sloveniji te močvirnice do sedaj nismo poznali, čeprav so nekatera rastišča ob rekah ponujala možnost njenega obstoja. Na Mariborskem otoku smo v zadnjih letih pogosto spremljali floro, ki so jo pred tem opisali SELIŠKAR (1991) in KALIGARIČ & BAKAN (2009). Prav v obdobju od sredine maja do druge polovice junija je na Mariborskem otoku cvetelo veliko rastlin, med katerimi smo iskali samonikle divjerastoče orhideje. Našli smo, na primer, temnordečo močvirnico (*Epipactis atrorubens*), ki je cvetela nekaj metrov od brega Drave, in rdečo naglavko (*Cephalanthera rubra*). V letu 2020 sem po vzpodbudi Ivana Papeža iskal širokolistno močvirnico ob bregu reke na severnem delu Otoka. Prav za širokolistno

močvirnico je bilo v letu 2020 zanimivo, saj so se pojavljali jalovi poganjki te kukavičevke brez socvetij na različnih koncih Slovenije. Takšne smo našli tudi na Mariborskem otoku. Dne 23. junija sem dober meter in pol od gladine vode našel cvetočo močvirnico, za katero sem najprej menil, da gre za prezrto močvirnico (*Epipactis leptochila* subsp. *neglecta*). Ponovni obisk, čez teden dni, je pokazal, da gre za vrsto *Epipactis bugacensis* (Slika 1 in Slika 2). Rastišče je bilo popolnoma primerno za to vrsto močvirnice in sem zato fotografije poslal k trem različnim poznavalcem močvirnic (Stefan Hertel, Helmut Presser, Miklos Óváry). Vsi so mi potrdili domnevo, da gre za vrsto *Epipactis bugacensis*. Od tistega dne sem še nekajkrat obiskal lokacijo. Dne 15. julija 2020 je močvirnica že razvila številne plodove, kljub vmesnim dvakratnim neurjem. Ob zadnjem obisku, 3. avgusta 2020, je bila močvirnica že porjavela in z zreliimi plodovi. Ko sem jo malo potresel, so se iz plodov vsula števila semena. Več semen je ostalo v bližnji okolici, nekaj mi jih je uspelo spraviti pod dva bližnja kamna.

Kot zanimivost naj omenim, da je ob drugem obisku na Mariborskem otoku Igor Paušič le nekaj metrov stran od *Epipactis bugacensis* našel dve necvetoči močvirnici, ki sta bili prepoznani kot škrlatnordeča močvirnica. Podobnost temnordeče močvirnice z vrsto *Epipactis bugacensis* sicer omenja že ROBATSCH (1990). Najprej jo označi kot *Epipactis atrorubens* Schult. subsp. *borbassi*, toda na osnovi natančnega opisa močvirnice, ki jo je analiziral na rastišču (Bugac puszta na Madžarskem), je spoznal, da gre za novo vrsto močvirnice, ki jo je poimenoval *Epipactis bugacensis*. Našel je šest njenih posebnosti, in sicer: zgodnji čas cvetenja (maj, junij), avtogamijo, majhne cvetove, majhno število stebelnih listov, prevladujočo zeleno barvo cvetnih listov (razen epihila), z rožnato ali rožnatobelno barvo, in kratke krovne liste (glej opis močvirnice).

Slika 2: Cvet nabrežne močvirnice (*Epipactis bugacensis*)

Figure 2: The flower of *Epipactis bugacensis*

Samo en primerek pri nas novo odkrite močvirnice lahko vzpodbudi ljubitelje, da bi iskali enake takšne primerke drugje ob naših rekah – Dravi, Muri ali Savi. V izogib nejasnostim pregledno naštevam glavne morfološke razlike, po katerih se vrsta *E. bugacensis* loči od podobnih močvirnic. Razlike navajam po ROBATSCHU (1990) in po spletni strani AHO Bayern

die Gattung *Epipactis* (http://www.aho-bayern.de/epipactis/fs_epipactis_1.html), ki pa sem jih potrdil tudi z opazovanjem edinega najdenega primerka.

Višina: okrog 50 cm.

Steblo: pokončno, belo, puhasto dlakavo, tudi v območju socvetja.

Stebelni listi: zeleni, 4–5, jajčasti do suličasto-jajčasti, žličasto zapognjeni navzgor, približno takšni kot je dolžina internodijev, rob valovit, zeleni.

Socvetje: 15–50 cvetov, gosto ali rahlocvetno.

Krovnji listi: suličasti, spodnji nekoliko daljši kot cvetovi.

Cvetovi: sprva skoraj vodoravni, kasneje povešeni; v primerjavi s sorodnimi močvirnicami razmeroma majhni.

Oprašitev: vedno avtogamna.

Zunanji cvetni listi: svetlozeleni.

Notranja stranska cvetna lista: zeleno-bela, lahko tudi rožnata.

Zadnji režanj medene ustne (hipohil): znotraj temnorjav, redkeje svetlorjav.

Prehod med hipohilom in epihilom: ozek.

Prednji režanj medene ustne (epihil): nekoliko širši od svoje dolžine, konica spodvihana, stranski izboklini veliki, izbrzdani, epihil bel, izboklini rožnati ali svetlorožnati.

Cvetenje: razmeroma zgodaj, meseca maja, junija.

Rastišče: Cveti skoraj izključno ob bregovih rek (Rhone, Donava), na ruderalni karbonatni podlagi.

V Evropi je vrsta *Epipactis bugacensis* razširjena v južni in jugovzhodni Franciji, v zahodnem delu Švice, na Bavarskem in v Avstriji vzdolž rek in še na manjšem območju v osrednjem delu Madžarske, kot je prikazano na zemljevidu razširjenosti, objavljenem na AHO Bayern, die Gattung *Epipactis*.

Zaradi značilnega rastišča za vrsto *Epipactis bugacensis* predlagam slovensko ime nabrežna močvirnica. Zelo verjetno se pojavlja še drugje ob dravskih bregovih.

LITERATURA

- Arbeitskreis Heimische Orchideen Bayern – AHO Bayern: Bugac-Ständelwurz *Epipactis bugacensis* K. Robatsch 1990: http://www.aho-bayern.de/epipactis/fs_epipactis_1.html, dostop: oktober 2020.
- GÉVAUDAN, A. & K. ROBATSCH, 1994: *Epipactis rhodanensis* A. Gévaudanet K. Robatsch, spec. nova, eine neue *Epipactis* – Art aus Frankreich. J. Eur. Orch. 26 (1): 94–104.
- KALIGARIČ, M. & B. BAKAN, 2009: Rastline Mariborskega otoka. Mestna občina Maribor, Sektor za varstvo okolja in ohranjanje narave, Maribor. 131 pp.
- ROBATSCH, K., 1990: *Epipactis bugacensis* K. ROBATSCH, spec. nova – eine neue *Epipactis* Art aus Ungarn. - Ber. Arbeitskrs. Heim. Orchid. 7 (1): 12–15, 32/35.
- SELIŠKAR, A., 1991: Vegetacijska analiza in dinamika rastlinskih vrst na Mariborskem otoku in odvisnost od vodnega režima. Biološki inštitut ZRC SAZU. 48 pp.
- SRAMKÓ, G., O. PAUN, M. K. BRANDRUD, L. LACZKÓ, V. A. MOLNÁR & R. M. BATEMAN, 2019: Iterative allogamy – autogamy transitions drive actual and incipient speciation during the ongoing evolutionary radiation within the orchid genus *Epipactis* (Orchidaceae). Ann. Bot. 124 (3): 481–497.